

Verslag Pro Silva najaarsbijeenkomst 10, 11 en 12 oktober 2018

Esdoorn is een boomsoort die uiteenlopende reacties oproept bij bosbeheerders. De soort heeft met name in de verjonging vaak een dominant karakter waardoor er angst is dat de soort de diversiteit van het bos zal bedreigen. Anderzijds wordt de soort geroemd vanwege zijn strooiselkwaliteit die gunstige effecten heeft op de bosbodem en de daaraan verbonden biodiversiteit. Ook wordt het hout van de esdoorn in de door ons omringende landen hoog gewaardeerd. Pro Silva beheer richt zich op de teelt van kwaliteitshout binnen gemengde, kleinschalige, biodiversiteit en ongelijkjarige boscossystemen met een fors aandeel inheemse boomsoorten. Op de Pro Silva najaarsbijeenkomst zijn verschillende esdoornopstanden in de Achterhoek bezocht waar de mogelijkheden van de Gewone esdoorn (*Acer pseudoplatanus*) binnen het Pro Silva beheer bediscussieerd zijn.

> Rijke en niet té arme groeiplaatsen

De groeiplaatstypering van esdoorn in de literatuur loopt nogal uiteen. De esdoorn komt in Nederland voor op zowel klei- als zandgronden. Het aandeel van de soort op de zandgronden is echter beperkt. De soort heeft een voorkeur voor goed doorwortelbare, vochtleverende, goed gedraineerde bodems met een gemiddelde voedingstoestand en een hoog humusgehalte. Verschillende bronnen vermelden echter ook dat de soort kan voorkomen op drogere, arme meer zure bodems hoewel hier wel een ondergrens aan is. Esdoorn komt met zijn wortels tot vrij diep in de bodem waardoor de bovengrond armer en droger mag zijn.

Op de Pro Silva dagen zijn volwassen esdoorns bekeken op uiteenlopende bodemtypes waaronder zeer rijke kleigronden (oude rivierklei), tot relatief arme zandgronden (veldpodzolgronden en vorstvaaggronden). Het blijft op basis van de bezochte locaties lastig te beoordelen waar de ondergrens voor esdoorn ligt. De bezochte zandgronden waren ofwel vrij humeus met relatief ondiep grondwater of bestonden uit een zandpakket met daaronder een oude landbouwgrond. Ook uit de literatuur komt naar voren dat, hoewel jonge esdoorns wel kunnen kiemen en een periode kunnen overleven op arme, meer zure bodems, ze op

foto Yves Martens

Esdoorn in het Nederlandse bos: Raspaard of Paard van Troje?

enige leeftijd meer eisen aan de bodem (en met name de zuurgraad) gaan stellen en dus dieper in de bodem een beter voedingstoestand moeten aantreffen.

Esdoorn: pionier van het climaxbos

Op verschillende locaties hebben we tijdens Pro Silva dagen de typische dichte verjongingen van esdoorn aangetroffen. Gewone esdoorn is een soort die gemakkelijk kiemt in het bos, ook wanneer veel schaduwdruk of een strooisellaag aanwezig is. Doordat de soort vroeg in het voorjaar in blad komt en een snelle jeugdgroei heeft, maken andere soorten geen kans. In de rijkere bossen is daarbij de es inmiddels grotendeels verdwenen waardoor esdoorn hier ook geen tegengas meer van hoeft te verwachten. Het valt echter wel op dat in de donkere bossen weinig zaailingen doorgroeien tot jonge bomen. Ook gaat de verjonging bij weinig licht 'zoeken' naar openingen in het kronendak waardoor meer dubbele toppen lijken te ontstaan (hoewel esdoorn hier sowieso gevoelig voor is) en de doorgaande spil gaat slingeren wat een negatief effect heeft op de houtkwali-

teit. Uit de literatuur wordt bevestigd dat het schaduwverdragende karakter van esdoorn enige relativering behoeft. Hoewel de soort in bijzonder donkere omstandigheden kan kiemen, heeft deze al snel meer licht nodig. Op latere leeftijd is de soort zelfs uitgesproken lichtbehoevend. Daar komt bij dat we in het bos ook hebben gezien dat de zaailingen grotendeels tot 20 á 30 meter van de zaadbomen af kiemen.

Bosbeheerders zijn geneigd de esdoorn als een soort 'super-beuk' te beschouwen, die in gesloten bossen snel de overhand neemt. Dit lijkt op basis van het bovenstaande niet helemaal terecht. In bosreservaten in Vlaanderen is ook gebleken dat ondanks de massale verjonging van esdoorn, na 30 jaar autonome ontwikkeling geen sprake is van volledige 'ver-esdoornisering' van de bossen. Beter is het de soort te beschouwen als een soort 'berk-van-het-gesloten-bos'. Ondanks de massale verjonging van de soort kan deze enkel het kronendak bereiken wanneer de ruimte in het kronendak al aanwezig is. Dat laat uiteraard onverlet dat de zaailingen zowel in het bos als in open plekken bij aanwezigheid van voldoende zaadbomen als

eerste zullen verjongen en snel een dominante plek in de verjonging innemen en daarmee de deur voor andere boomsoorten dichtgooien.

Bescheiden in de boomlaag

Op de laatste excursielocatie van de dag is een gemengde bosopstand bezocht met volwassen esdoorn, berk en zomereik. Opvallend was hier dat in deze menging esdoorn het minst concurrentiekrachtig is van de aanwezige soorten en bijvoorbeeld naast zomereik zelfs zijn kroon deels afsterft ten koste van de kroon van de eik. Dit bevestigt het beeld dat de esdoorn op latere leeftijd meer licht behoevend is. In natuurlijke bossen zal de soort op vroege leeftijd een dominante positie moeten innemen om deze op latere leeftijd te kunnen behouden. Voor de teelt van esdoorn betekent dit dus dat snel een grote kroon gerealiseerd moet worden die vervolgens wordt vrijgehouden voor het optimaliseren van de bijgroei. Uit de literatuur blijkt ook dat esdoorn op latere leeftijd niet goed in staat is de kroon verder uit te breiden. Dunning is dan nog enkel gericht op het vrijhouden van de kroon. In Frankrijk, waar meer ervaring is met de teelt van esdoorn, is het beheer er vaak op gericht de kroon van de toekomstbomen na 30 jaar reeds de gewenste omvang te laten hebben.

Esdoorn en Pro Silva

Op basis van de bezochte locaties waren de aanwezigen van de Pro Silva dagen enthousiast over de mogelijkheden van esdoorn in gemengde, ongelijkjarige bossen. Omdat de soort in de jeugd behoorlijk schaduwverdragend is, leent deze zich goed voor meer gesloten uitkapsystemen. Het is daarbij de uitdaging om naast de esdoorn ook andere soorten te verjongen. Dit zal in veel gevallen verzorging van de verjonging betekenen waarbij andere soorten dan esdoorn bevoordeeld dienen te worden. Daarnaast dient de verjonging vrij vroeg meer licht gegeven te worden zodat deze door kan groeien. Hierbij kan gedacht worden aan een behandeling vergelijkbaar met de QD-methode (Qualificieren-Dimensioneren) waarbij de jonge bomen zo snel mogelijk tot dominante bomen worden opgeleid. Bij het lichten van de verjonging is het daarbij belangrijk om voor een sterke lichtprikkel van boven te zorgen zodat de doorgaande spil van de esdoorn behouden blijft. Zoals bij het meeste loofhout in Nederland geldt voor de esdoorn dat deze enkele geld oplevert wanneer deze van hoge kwaliteit is, en anders al snel in het brand- of vezelhout terecht komt. Echter is het een loofboomsoort die relatief eenvoudig tot rechte stammen te telen is en, op de armere groeiplaatsen, een waardevolle bijdrage levert aan de bodem en daarmee de natuurkwaliteit van het bos. Op de rijkere groeiplaatsen kan de soort mede de niche opvullen die ontstaat door het wegvallen van de es en eerder de iep. Met het juiste beheer kan de soort op alle groeiplaatsen worden gecombineerd met een breed scala aan boomsoorten. Daarmee kan gesteld worden dat wanneer er de ambitie is om het bos aan de hand van de Pro Silva principes te beheren, de esdoorn

een waardevolle toevoeging is aan het bos.<

Wouter Delforterie, w.delforterie@bosgroepen.nl
De commissie Pro Silva streeft ernaar kennis over natuurvolgend bosbeheer te vergaren en ervaringen daarover uit te wisselen. Pro Silva fungeert vooral als discussieplatform over praktisch bosbeheer onder de huidige Nederlandse omstandigheden.

Bosbeheer en klimaatverandering

Van woensdag 12 t/m zaterdag 15 juni 2019 organiseert de commissie Buitenland van de KNBV een excursie met als thema bosbeheer en klimaatverandering, met bijzondere aandacht voor alternatieve boomsoorten. Op de woensdag zijn we te gast in forstbetriebsbezirk Burgholz, waar vanaf 1958 ongeveer 100 loof- en naaldboomsoorten van het noordelijk halfrond in bosverband zijn aangeplant, bijvoorbeeld Sequoia sempervirens, Thuja plicata, Betula maximowicziana, Liriodendron tulipifera en Fagus orientalis. Er is dus ervaring over een langere periode hoe diverse soorten functioneren in bosverband. De twee volgende dagen zullen locaties worden bezocht in de omgeving van Nidda, even boven Frankfurt. Ook hier zijn voor ons minder bekende/gebruikte boomsoorten sinds langere tijd zijn toegepast in bosverband, die onder andere mogelijk interessant zijn i.h.k.v. klimaatverandering. De kosten zullen ca. €400 bedragen. De aanmeldingsformulieren zullen binnenkort op de website van de KNBV worden geplaatst en worden toegestuurd aan leden via de mail. Voor meer informatie en vragen: Casper de Groot, casperdegroot@gmail.nl of 06-55853509.

Het bestuur van de KNBV wenst alle KNBV-leden en lezers van Vakblad Natuur Bos Landschap hele prettige feestdagen. We hopen u ook in 2019 weer te mogen begroeten op een van de vele bijeenkomsten en excursies. Bijzondere dank gaat uit naar de vele actieve leden, sponsors en donateurs. Alleen door hun inzet en (financiële) bijdragen kunnen de vele activiteiten georganiseerd worden.

Bos mag wat kosten

Het is een terugkerend fenomeen, en het lijkt zelfs toe te nemen: een mooie herfstdag en de parkeerplaatsen bij het bos puilen uit. En reken maar dat die auto's vol zitten, al gauw een factor drie voller dan in de ochtendspits. Bos is, zeker in het voor- en najaar, ongekend populair. Van de drie voornaamste functies die het bos gewoonlijk wordt toegedicht, hout, natuur en beleving, is voor de Nederlandse samenleving de beleving, ofwel de recreatieve functie veruit de belangrijkste. Zeker, het beschermen van de bosbiodiversiteit is van grote waarde. En oké, er valt ook hout uit ons bos te oogsten, duurzaam zelfs. Voor de bofkonten die in of in de buurt van een bos wonen is het een top-leefomgeving. Maar dat valt maatschappelijk allemaal in het niet bij het massale genoegen dat mensen aan bosbezoek beleven. Filelopen op zondagmiddag in het bos? Geen probleem, het is er gewoon heerlijk en in de herfst ook nog eens schitterend.

En dan ook nog CO₂ vastleggen, temperatuurpieken dempen, landschap verfraaien: bos is een geweldige vorm van landgebruik. Daarom mag het – bijvoorbeeld bij de aanleg – best wat kosten. Na de aanleg is bos de goedkoopste vorm van natuur: het kan heel extensief beheerd worden, is weinig kwetsbaar en genereert zo nu en dan ook nog wat houtopbrengsten. Een paar jaar onverhoopt geen aandacht voor het beheer? Jammer, maar geen nood: bos blijft bos en groeit gewoon door.

Goede motieven dus om gemeenschapsgeld in meer bos te investeren. Beter dan bijvoorbeeld in meer asfalt, dat toch geen files oplost.

Simon Klingen